

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Onverwachte constellaties, verrassende verbanden: een vernieuwende benadering van Nederlandse literatuur
Minnaard, L.

Citation

Minnaard, L. (2023). Onverwachte constellaties, verrassende verbanden: een vernieuwende benadering van Nederlandse literatuur. *Internationale Neerlandistiek*, 61(2), 197-200. doi:10.5117/IN2023.2.006.MINN

Version: Publisher's Version
License: [Creative Commons CC BY 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3656461>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Onverwachte constellaties, verrassende verbanden. Een vernieuwende benadering van Nederlandse literatuur

Prandoni, Marco. (2022). *Essays on Contemporary Dutch Literature. Migration – Identity Negotiation – Cultural Memory*. Peter Lang. 160 p. ISBN 9783034343466, € 43,98. Ook beschikbaar als e-boek.

De begin 2022 verschenen bundel *Essays on Contemporary Dutch Literature. Migration – Identity Negotiation – Cultural Memory* van de in het Italiaanse taalgebied opererende neerlandicus Marco Prandoni biedt wat de titel belooft: een bonte verzameling van losse, deels eerder in het Italiaans gepubliceerde essays die stuk voor stuk een interessante en vaak originele kijk bieden op werken uit de hedendaagse Nederlandstalige literatuur. Centraal binnen de zeven, losjes naar genre en thematiek geordende hoofdstukken staan de manieren waarop deze literaire teksten identiteitskwesaties verbeelden en ter discussie stellen. De bundel stelt vragen als: welke invloed heeft migratie op het je al dan niet thuis (kunnen) voelen, in Nederland of elders? Hoe kan een inclusieve(re) versie van de Nederlandse nationale identiteit vorm krijgen? Maar ook: welke rol speelt hierbij het al dan niet (mogen) herinneren en herdenken van traumatische gebeurtenissen in de Nederlandse geschiedenis – of deze nu van koloniale aard zijn en zich overzee hebben afgespeeld, of draaien om veronachtzaamde en vergeten wingewesten binnen de landsgrenzen.

Prandoni onderzoekt dergelijke vragen aan de hand van een uitgebreid tekstcorpus van auteurs met een migratieachtergrond in de breedste zin van het woord. Daarnaast presenteert hij ook een verrassende tekstselectie waarin de zogenaamde meerderheidsidentiteit en de dominantie daarvan, vanuit de witte marges van Nederland wordt verkend en bekritiseerd. Zo staat naast een weinig opzienbarende beschrijving van ‘multiculturele familiedrama’s’ in de romans *De verstopene* (2006) van Naima El Bezaz en *De gebroeders Boetkaboet* (2008) van Hans Sahar, een scherpe en originele analyse van Limburgse *post-memory*-configuraties in teksten van Wiel Kusters en Marcia Luyten. En zo volgt uit de verfrissende nevenschikking van

werk van bijvoorbeeld Frank Westerman en Mustafa Stitou een interessante dialoog tussen de kritische zelf-onderzoekende literaire non-fictieteksten van de eerste en de zelfverkennde en zelfbevrugende gedichten van de laatste. Op voorwaarde dat de lezer daartoe zelf het initiatief neemt, dat wel: Prandoni brengt de genoemde teksten samen in zijn bundel, maar het is aan de lezer om grotere verbanden te zoeken tussen de losstaande hoofdstukken. Dat loont de moeite en levert verrassende inzichten op. Tegelijk is het een kans die Prandoni zelf laat liggen, ook door de bundel na het laatste mooie essay over wat hij 'Dutch Indies Literature 2.0' noemt, abrupt, zonder verder slotwoord of conclusie te beëindigen.

Natuurlijk is het ook een hele uitdaging om een passend overkoepelend kader te creëren voor de presentatie van deze acht voor andere gelegenheden geschreven en nu in het Engels vertaalde, geactualiseerde en ook in andere opzichten herziene artikelen. In de inleiding van de bundel schetst Prandoni een historisch narratief waarbinnen hij de verschillende literaire teksten leest: dat van een natie in crisis, onthutst over de eigen transformatie van een zelfbewust en kosmopolitisch ingesteld gidsland naar een land waar gecontroleerde verzuiling is vervangen door ongecontroleerde versnippering, een land waar nu populisme en onvrede hoogtij vieren. Literaire teksten, zo argumenteert hij, mengen zich in het publieke debat over deze verwarrende en verontrustende situatie en stimuleren zo niet zelden kritisch bewustzijn (p. 19). Door complexe en gevoelige kwesties op literaire wijze vorm te geven, bijvoorbeeld met behulp van meerstemmigheid, maar juist ook door het gebruik van autofictie en de getuigenisvorm, bieden ze de mogelijkheid kennis te nemen van andere perspectieven en posities en deze, via empathische identificatie, soms zelfs ook te doorvoelen.

Dat Prandoni in zijn enthousiaste uitwerking van dit idee aan de hand van Nederlandstalige teksten met grote regelmaat verwijst naar werken uit andere nationale literaturen en zo de Nederlandse literatuur, met steeds veel aandacht voor het specifiek Nederlandse, deel laat uitmaken van een groter transnationaal geheel, is een ander belangrijk kader waarbinnen de analyses in deze bundel betekenis krijgen. Hij vertrekt vanuit een geactualiseerd idee van wereldliteratuur, waarvoor hij inspiratie put uit het werk van literatuurwetenschapper David Damrosch, die wereldliteratuur vooral onderzoekt als literatuur in beweging: reizend, culturele grenzen overschrijdend, in vertaling en in gesprek met nieuwe lezerspublieken én met andere literaire werken en tradities. Op deze manier benadert ook Prandoni zijn onderzoeksmateriaal: zelfverzekerd en belezen plaatst hij de geselecteerde teksten op basis van genre, van stijl, of van thema, binnen een transnationaal literair netwerk en tilt ze boven hun Nederlandse

ontstaanscontext uit. Even losjes als overtuigend verbindt hij zo het zoeken naar een Joodse identiteit in Tommy Wieringa's *Dit zijn de namen* met het zwijgen over de Joodse familiegeschiedenis in Katja Petrowska's roman *Vielleicht Esther*, en opent hij een intellectueel gesprek tussen Abdelkader Benali en Amos Oz over religieus fanatisme.

Het is een vernieuwende benadering van Nederlandse literatuur die prikkelt, nieuwsgierig én opmerkelijk maakt – een beloftevolle benadering. Prandoni's juxtaposities van Nederlandstalige teksten en literatuur uit Italië, het land waar hij aan de Universiteit van Bologna werkzaam is, leveren bijvoorbeeld prachtige inzichten op in de nationale (specifiek Italiaanse en specifiek Nederlandse) configuraties van een relatief nieuw en toenemend populair genre als de literaire non-fictie. Hij koppelt de opkomst van de literaire non-fictie in het algemeen aan een in Europa breed gedeelde behoefte aan grip en zekerheid in onzekere tijden. Maar terwijl hij de populariteit van het genre in Italië verklaart als voortkomend uit de behoefte aan een tegenwicht voor sociale ongerechtigheid en politiek falen, beschouwt hij de Nederlandse interesse in het genre eerder als een manifestatie van 'an acute self-reflective sensibility' (p. 20) die hij als kenmerkend voor het hedendaagse Nederland ziet. Het is de eerder geschetste, specifiek Nederlandse historische context die vraagt om een literatuur die lezers helpt zich te (her-)positioneren 'in the face of historical upheaval and developments that require a critical rethinking of historical processes' (p. 20). En dit is, aldus Prandoni, wat het veelzijdige werk van Frank Westerman, maar ook de autofictionele verkenningen van 'het zwijgen over Indië' in teksten van auteurs als Gustaaf Peek, Jan Brokken en Ellen Deckwitz bieden.

Dat de belofte van het transnationale kader, met name in de uitwerking van de observaties, niet altijd ingelost wordt, is jammer, maar niet verbazingwekkend: de rijkdom van de geschetste verbanden is enorm, maar binnen de beperkte ruimte die de essayvorm biedt, blijft het vaak bij een schets, zonder verdere demonstratie of concretere invulling van wat het besef van deze transnationale verbanden oplevert. Uiteindelijk ligt de nadruk in de essays toch vooral op de Nederlandse identiteit van de werken, en op hun discussie met hun Nederlandse context. Het transnationalisme van de teksten wordt slechts kort genoemd, de Nederlandse eigenheid verder uitgewerkt.

Sowieso is Prandoni een meester in het openen van vensters door vragen te suggereren en mogelijkheden te openen. Zo stelt hij bijvoorbeeld voor de naar aanleiding van de moord op filmmaker Theo van Gogh verschenen literatuur te onderzoeken als een subgenre van traumaliteratuur, een Nederlandse variatie op de Noord-Amerikaanse 9/11-romans: op de schokkende moord volgt een al even ingrijpende nasleep van islamofobie – beide

vonden hun neerslag in de Nederlandse literatuur. Al even fascinerend zijn Prandoni's opmerkingen, naar aanleiding van het werk van Marcia Luyten, over de parallellen tussen de koloniale uitbuiting van overzeese gebieden en de manier waarop de Limburgse mijnstreek vanuit 'het westen' werd geëxploiteerd. Als lezer wil je eigenlijk meer horen, onderbouwing zien en zo overtuigd worden – maar aan die taak komt Prandoni in deze bundel helaas niet altijd toe.

Toch bieden Prandoni's *Essays on Contemporary Dutch Literature* de lezer genoeg andere observaties en inzichten die deze bundel de moeite waard maken. En het enthousiasme waarmee Prandoni over de door hem geselecteerde werken schrijft, en trouwens ook over de Nederlandse literatuur in het algemeen, is absoluut aanstekelijk. Als bevlogen wetenschapper en als groot literatuurlijfhebber laat hij de Nederlandse literatuur zonder enige twijfel van zijn kant, over kansen noch over klasse, meespelen in de werelddivisie.

Liesbeth Minnaard